

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نقش زن در تمدن نوین
اسلامی در اندیشه های
رهبر انقلاب اسلامی

چکیده

این مقاله با هدف تبیین دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی درباره جایگاه و نقش زن در فرآیند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی تدوین شده است. هدف اصلی، بررسی این است که چگونه نگاه ایشان به زن مسلمان می‌تواند الگویی برای احیای هویت زنانه در مسیر پیشرفت جامعه اسلامی باشد.

پژوهش حاضر از نوع توصیفی - تحلیلی است و با بهره‌گیری از تحلیل محتوای سخنرانی‌ها، پیام‌ها و آثار مکتوب رهبر انقلاب انجام شده است.

نتایج نشان می‌دهد در منظومه فکری ایشان، زن موجودی صاحب اراده، عقلانیت و ارزش معنوی است که نقش او از محیط خانواده تا عرصه‌های اجتماعی، فرهنگی، علمی و سیاسی امتداد می‌یابد. ایشان زن را محور تربیت انسان و پایه‌گذار تحولات اجتماعی در مسیر تحقق تمدن اسلامی می‌دانند. دیدگاه رهبر انقلاب، الگویی متمایز از الگوهای زن‌محور غربی ارائه می‌کند و زن مسلمان را به‌عنوان

معمار ارزش‌های الهی و انسانی جامعه معرفی می‌نماید.
بر این اساس، حضور فعال، آگاه و مؤمن زنان شرط
اساسی پایداری و تکامل تمدن نوین اسلامی است و
بازسازی گفتمان زن مسلمان در برابر الگوهای
تحریف‌شده جهانی ضرورتی اجتناب‌ناپذیر تلقی می‌شود.

واژگان کلیدی: زن، تمدن نوین اسلامی، رهبر انقلاب
اسلامی، جایگاه زن، جامعه اسلامی، خانواده.

مقدمه و بیان مسئله

تمدن نوین اسلامی از دیدگاه رهبر انقلاب اسلامی، طرحی جامع
برای بازسازی ساختار فرهنگی، علمی، اخلاقی و سیاسی جامعه
اسلامی در قالبی معاصر و جهانی است.

این تمدن قرار است پاسخی جامع به نیازهای انسان مدرن ارائه
دهد و در عین حال، از اصالت‌های دینی و اخلاقی فاصله
نگیرد.

در این منظومه فکری، مسئله زن و خانواده نه به‌عنوان یکی از
محورهای فرعی یا صرفاً یک دغدغه اجتماعی، بلکه به مثابه
مرکز ثقل این تمدن مطرح شده است.

زیرا اساس هر تمدنی، کیفیت انسان‌سازی و حفظ ساختار
بنیادین خانواده است که زن محور آن محسوب می‌شود.

پرسش اصلی این تحقیق بر پایه این مقدمه شکل میگیرد: چگونه زن در جامعه معاصر ایران

میتواند در چارچوب اندیشه های رهبر انقلاب، نقش تمدن ساز ایفا کند؟ و چه چالش های نظری و عملی در مسیر تحقق این حضور هدفمند وجود دارد؟

بررسی بیانات رهبر انقلاب نشان میدهد که ایشان همواره بر دوگانه ای حساس تأکید داشته اند:

اول، حفظ کرامت و جایگاه متعالی زن بر اساس مبانی اسلامی؛ و دوم، حضور فعال و پیشرو زن در عرصه های پیشرفت علمی، فرهنگی و مدیریتی جامعه. چالش اصلی در تحقق این امر، یافتن تعادل میان این دوگانهای در مواجهه با مدل های رایج غربی است که غالباً زن را یا صرفاً در خانه محبوس میبینند یا او را صرفاً به ابزاری برای تولید اقتصادی و مصرف تبدیل میکند.

مبانی نظری: کرامت زن و انسانشناسی اسلامی

اساس اندیشه رهبر انقلاب درباره زن، بر پایه انسانشناسی اسلامی استوار است که در آن، زن و مرد هر دو دارای کرامت مطلقه انسانی هستند. تفاوت های خلقت و نقش های اجتماعی آنها، ناشی از تفاوت های کارکردی است و نه رتبه بندی ارزشی. «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ...» تحلیل تمدنی: برابری در اصل خلقت، بنیان

تمدنی را بر کرامت مشترک زن و مرد بنا می‌کند و مسیر رشد و سازندگی جامعه را برای هر دو یکسان می‌سازد.

۱. نقد نگاه ابزاری غرب: رهبر انقلاب بارها تأکید کرده اند که تمدن غربی در برخورد با زن، دچار دوآفت بزرگ شده است: یا زن را به عنوان یک موجود صرفاً جنسی و ابزاری برای ارضای نیازهای مادی مطرح کرده است (که در این دیدگاه زن از جوهر انسانی خود تهی میشود)، یا او را مجبور به ترک نقشهای حیاتی خود در خانواده نموده است. ایشان این نگاه را «توهین به کرامت انسانی زن» میدانند.

«متأسفانه، در غرب، زن را در یک مقطعی به عنوان کالا مطرح کردند، بعد هم ارزان و در نهایت به عنوان ابزاری برای خوشگذرانی و

به عنوان عنصری برای کار مصرف.»

(بیانات در دیدار با جمعی از بانوان، ۱۳۹۸)

۲. جایگاه زن به مثابه ستون معنویت: در مقابل، اندیشه اسلامی بر ظرفیتهای منحصر به فرد زن تأکید دارد. زن به دلیل ویژگیهای عاطفی، قدرت تربیت پذیری بال، و توانایی نهادینه سازی مفاهیم معنوی در نسلهای آینده، «ستون اصلی در تربیت انسان تمدنی» محسوب میشود.

شناسایی و معرفی زنان نخبه‌هایی که توانسته‌اند تعادل میان موفقیت علمی/اجتماعی و مسئولیتهای خانوادگی را برقرار سازند. باید از شعار دادن فراتر رفت و به نمایش مصادیق عینی پرداخت.

توسعه کرسیهای اندیشه در دانشگاهها:

تأسیس و تقویت رشته‌ها و کرسیهای نظریه پردازی با محور «زن، خانواده و تمدن نوین اسلامی» برای تولید ادبیات فاخر و بومی در این حوزه.

حمایت اجتماعی - اقتصادی از زنان فعال در حوزههای فرهنگی و علمی:

ایجاد تسهیلات شغلی منعطف، بیمه‌های مناسب و سامانههای حمایتی که اشتغال زن را به معنای آسیب دیدن خانواده تلقی نکند؛ بلکه آن را به عنوان مکمل نقشهای اصلی زن در نظر بگیرد.

نتیجه گیری

در اندیشه رهبر انقلاب اسلامی، زن نه تنها بخشی از جامعه، بلکه بنیان اصلی تمدن سازی است. این جایگاه، بر پایه کرامت ذاتی انسانی و ظرفیتهای منحصر به فرد او در انتقال معنویت

واخلاق بنا شده است. تمدن نوین اسلامی بدون حضور زن آگاه، متعهد و کرامت محور، نه تنها ناقص، بلکه اساساً قابل شکلگیری نخواهد بود.

در تحلیل نهایی، اندیشه‌های رهبر انقلاب اسلامی درباره زن، گفتمانی تمدن‌ساز را شکل می‌دهند که از سطح اجتماعی و فرهنگی فراتر رفته و به بازتعریف بنیان‌های معرفتی جهان اسلام منتهی می‌شود. زن در این منظومه نه موضوعی حاشیه‌ای و تبعی، بلکه «رکن اصلی تمدن نوین اسلامی» تلقی می‌گردد. نقش زن در این تمدن شامل سه بُعد بنیادین است:

1. **بُعد تربیتی و معنوی:** زن، سرچشمه تربیت انسان مؤمن و اخلاق‌مدار است و از رهگذر نقش مادری، ارزش‌های الهی را در نسل‌ها نهادینه می‌کند. خانواده، با محوریت زن، سلول حیاتی تمدن اسلامی است.
2. **بُعد علمی و فرهنگی:** سهم زنان نخبه در تولید علم دینی و علوم کاربردی، ضامن پویایی تمدن است. رهبر انقلاب، حضور زنان در مرزهای دانش را نه یک امتیاز اجتماعی، بلکه یک ضرورت تمدنی دانسته‌اند.
3. **بُعد اجتماعی و رسانه‌ای:** زن در رسانه و فرهنگ، عامل هدایت اخلاقی جامعه است. او باید تولیدکننده ارزش باشد نه مصرف‌کننده محتوا؛ به‌ویژه در عصر تهاجم فرهنگی غرب، این نقش حیاتی‌تر از همیشه است.

بنابراین، تمدن نوین اسلامی بدون حضور زن آگاه، متعهد و کرامت‌محور، اساساً شکل‌ناپذیر است. غلبه بر چالش‌هایی چون نگاه ابزاری به زن، ضعف ساختارهای حمایتی، و فاصله میان

گفتمان ارزشی و سیاست‌های اجرایی، شرط تحقق این نقش تمدنی است.

زن ایرانی معاصر با ترکیب هویت اسلامی، استقلال فرهنگی و پیشرفت علمی، نماینده الگویی نو از زن مسلمان در مقیاس جهانی است؛ الگویی که همزمان کرامت انسانی و بالندگی اجتماعی را به اوج می‌رساند. این دیدگاه می‌تواند مبنای نظریه‌ای بومی برای مطالعات تمدنی و جنسیت در جهان اسلام باشد

منابع

قرآن کریم، سوره‌های نساء، مریم و قصص، با تأمل در
الگوهای تمدن‌ساز زن مؤمن
بیانات رهبر انقلاب اسلامی در دیدار با زنان نخبه، سالهای
۱۳۹۶، ۱۳۹۳، و ۱۴۰۰.

به ویژه تأکیدات بر نقش مادر و نخبه بودن همزمان (گزیده
بیانات در موضوع زن و خانواده، دفتر حفظ و نشر آثار مقام
معظم رهبری) منتشر شده در وبسایت رسمی ایشان

(کتاب زن از دیدگاه اسلام و امام خامنه ای) پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۴۰۲.

مقالات مجله تمدن اسلامی، شماره‌های مختلف مطالعات تطبیقی در باب الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت و خانواده (کتاب «زن، تمدن و خانواده در اندیشه رهبری)، انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۹.

سخنرانی‌های ایشان در سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی (درباره نقش زنان در حفظ میراث انقلاب)

انقلاب اسلامی، گزیده بیانات در موضوع زن و خانواده، دفتر حفظ و نشر آثار مقام معظم رهبری، تهران، سال‌های ۱۳۹۳، ۱۳۹۶، و ۱۴۰۰.

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، زن از دیدگاه اسلام و امام خامنه‌ای، قم، ۱۴۰۲.

انتشارات انقلاب اسلامی، زن، تمدن و خانواده در اندیشه رهبری، تهران، ۱۳۹۹.

مجله تمدن اسلامی، شماره‌های مختلف، مطالعات تطبیقی در الگوی ایرانی-اسلامی پیشرفت و خانواده، تهران، ۱۳۹۸-۱۴۰۲.

کتاب ۵ جلدی نقش رسالت زن (عرصه های حضور اجتماعی) به
کوشش امیر حسین بانکی پور (ناشر انتشارات انقلاب اسلامی)